

שבת סז: (תחילת הפרק) עד סט: (ש16 השורה המתחילה במילה 'זחומש')

משנה

מדוע כלל זה נקרא כלל גדול:

1. כיוון שיש עוד כלל נוסף.
נדחה: במעשר ישנו כלל נוסף ולמרות זאת הכלל הראשון לא קרוי גדול.
2. כיוון שיש בו אבות ותולדות.
נדחה חלקית: תירוץ זה לא עוזר לבר קפרא שגורס גם במעשר 'גדול', ובמעשר הרי אין אבות ותולדות.
3. כיוון שמצוה זו חמורה יותר משום שהיא מקיפה תחום רחב יותר ממצוה אחרת.
התנא שלנו: יישם עקרון זה בשבת ושיביעית.
בר קפרא: יישם עקרון זה גם במעשר כיוון שפאה מצומצמת ממנו.

כלל גדול אמרו בהלכות שבת

אדם שעשה כמה מלאכות בכמה שבתות.

שכח את עצם דין שבת:
חייב חטאת אחת על הכל.

שכח שהיום שבת:
חייב חטאת על כל שבת.

שכח את המלאכות האסורות:
חייב חטאת על כל מלאכה.

העושה כמה מלאכות שכולן אסורות משום אותו אב: חייב רק חטאת אחת.

שבת - גם תלוש וגם מחובר.
שיביעית - לא תלוש אבל כל מחובר.
מעשר - רק מחובר של מאכל אדם.
פאה - רק מאכל אדם שנלקט כאחד ומחזיק מעמד.
(ולכן פאה לא נוהגת בתאנה כיוון שלא נלקטת כאחד, ולא בירקות כיוון שלא נשמרים לאורך זמן).

בעניין אדם שלא ידע מעולם על האיסור - רב ושמואל סברו כחכמים ור' יוחנן ור"ל כמונבז.

טעמו של מונבז: 'תורה אחת' - מקיש שוגג למזיד:

1. במזיד יש ידיעה מקדימה - כך גם בשוגג.
2. במזיד יודע על האיסור בזמן העבירה - בשוגג אפילו אם ידע על האיסור בזמן העבירה ושכח רק את חיוב הקרבן חייב.

חכמים: לומדים מ'תורה אחת' את ההיקש מע"ז על כך שחיוב חטאת הוא בכל מקרה שבו במזיד חייבים כרת.

ברייתא

המחלוקת הכפולה של מונבז וחכמים

אדם שלא ידע מעולם על האיסור מונבז: לא נחשב שוגג - צריך ידיעה מקדימה.
חכמים: נחשב שוגג - לא צריך ידיעה מקדימה.

אדם שידע על האיסור ולא ידע על חיוב הקרבן: מונבז: גם זה נחשב שוגג.
חכמים: לא נחשב שוגג.

מתי לפי חכמים האדם נחשב שוגג: ר' יוחנן: אפילו אם זכר את האיסור ושכח שאיסור זה בכרת.
ר"ל: רק אם שכח את עצם האיסור.

טעמו של ר"ל: 'לא תעשינה בשגגה ואשם' - צריך לשכוח את עצם האיסור.
ר' יוחנן: 'לא תעשינה בשגגה ואשם' - פרט לומר שהיה חוטא גם אם היה זוכר את העבירה.

אביי - ר' יוחנן מודה: 1. שבשבועת ביטוי חייבים רק אם שכח את האיסור עצמו.
2. שבתרומה חייבים חומש רק אם שכח את האיסור עצמו.

רבא חולק על סעיף 2: ר' יוחנן מקיש חיוב מיתה שבתרומה לחיוב כרת וחייב חומש שבתרומה לקרבן. לכן הוא מחייב חומש אפילו אם שכח רק את חיוב המיתה.

ביאורי מושגים

איסור תחומין - הגמרא משתמשת באיסור זה כדי להביא מקרה שבו אדם שכח את כל ל"ט המלאכות אבל זכר משהו מאיסורי שבת.
הגמ' תולה הבנה זו בדעת ר"ע. הראשונים דייקו מכאן שלפי הבבלי חכמים סבורים שכל איסור תחומין הוא רק מדרבנן: לאור זאת יש שלוש שיטות באיסור תחומין:
ר"ע: יציאה חוץ לאלפיים אמה - אסורה מהתורה.
חכמים לפי הירושלמי: חוץ לאלפיים - אסור מדרבנן, חוץ ל12 מיל - אסור מהתורה.
חכמים לפי הבבלי (להבנת הראשונים בסוגייתנו): כל איסור תחומין הוא רק מדרבנן.